Bijlage: ambtelijke verificatie van de feiten

Onderzoek naar de energietransitie

31 januari 2022

Rekenkamer-commissie

Aalten Oost Gelre Winterswijk

Inhoudsopgave

Introductie 1
Inhoudelijke reactie en werken met het dashboard 1
Tekst uitvraag ambtelijke reactie 1
Gemeente Oost Gelre 3
Gemeente Winterswijk 6
Gemeente Aalten 10

Introductie

Op 23 december 2021 is het onderzoeksresultaat aangeboden voor ambtelijke verificatie van de feiten. De ambtelijke reacties maken onderdeel uit van het onderzoek.

We geven hieronder de ambtelijke reacties weer en laten zien hoe we deze verwerken.

Inhoudelijke reactie en werken met het dashboard

Omdat het een bijzonder onderzoek betreft, plaatsen we hierbij eerst de letterlijke tekst die we hebben gebruikt bij de ambtelijke uitvraag. Vervolgens laten we in een tabelvorm zien hoe we de reacties verwerken. Dit doen we op twee manieren:

1 Reacties op de feitelijke invulling van het dashboard – inclusief de mogelijkheid om via deze ambtelijke reactie blinde vlekken in te vullen.
2 Reacties op het gebruik van het Dashboard Energie – in het licht van de conclusies en aanbevelingen die de rekenkamercommissie doet.

Tekst uitvraag ambtelijke reactie

Beste [*namen bekend bij de rekenkamercommissie met oog op de AVG*],

Deze zomer spraken we elkaar in het kader van genoemd onderzoek. Opdracht was een dashboard te ontwerpen waarmee de gemeenteraad overzicht krijgt op deze complexe materie en vervolgens aan de hand van dat dashboard ook politiek kan sturen.

Om het gaan werken met dit dashboard op gang te brengen, hebben we op basis van de ontvangen stukken een empirische invulling gedaan. Vanzelfsprekend komen we hierbij tot conclusies en aanbevelingen. Deze zijn bedoeld om de discussie binnen de gemeente te gaan voeren. We zijn ons ervan bewust dat er op een aantal vragen geen eensluidend antwoord te geven is.

Met de intergemeentelijke raadswerkgroep hebben we het conceptonderzoek besproken. Daarbij is afgesproken dat we een ambtelijke reactie organiseren.

Hierbij tref je ter informatie de begeleidende brief aan die de rekenkamercommissie zal sturen aan de raden. In deze brief beschrijven we ook de doelstelling en het karakter van dit onderzoek.

Ook tref je aan het Dasboard Energietransitie dat we voor elke gemeente empirisch hebben ingevuld. We stellen jullie graag in de gelegenheid te reageren op de invulling van het Dashboard voor je gemeente. In het bijzonder zijn we benieuwd naar de volgende zaken:

- *Is aanvullende informatie beschikbaar om blinde vlekken te beoordelen? Deze punten zijn met een vraagteken in het dashboard gemarkeerd. Wij voegen jullie aanvullingen bij het onderzoek. Hiermee ontstaat er een basis om daarop in volgende versies voort te bouwen. De empirische invulling van het dashboard baseren we grotendeels op schriftelijk materiaal dat we bij aanvang van het onderzoek hebben opgevraagd.*
- *Hebben wij actuele punten voor politieke bemoeienis over het hoofd gezien? (Zie slide 6 in het dashboard).*

Jullie reacties voegen we bij het onderzoek. De reactie kan aanleiding geven tot aanpassing van feitelijke zaken in het dashboard. Vervolgens biedt de rekenkamercommissie het onderzoek aan aan de gemeenteraden. De gemeenteraden agenderen zelf het onderzoek en bepalen het verdere proces van behandeling.

Als reacties aanleiding geven tot een aanpassing, is dit letterlijk in de tweede kolom van de tabel aangegeven. Staat er niets, dan is er geen aanleiding om een aanpassing te doen:

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
Gemeente Oost Gelre	
Ambtelijke reactie ontvangen op 14 januari 2022:	
1. De vraagstelling in de brief is anders dan wat er vorig jaar juni aan ons is gecommuniceerd bij de start van het onderzoek. Destijds was de vraag "Hoe realiseer je de lokale opgaven op het gebied van energie en klimaat in samenwerking met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisatie?" Terwijl nu de vraag is: "Centrale vraag van dit onderzoek luidt: Hoe realiseer je inzicht en overzicht in de voortgang van de energietransitie zodat de raad politiek kan sturen en controleren?"	In afstemming met de raadswerkgroep is de onderzoeksvraag tijdens het onderzoek aangescherpt, zodat nog beter de behoefte van de raad ingevuld kon worden.
2. Het onderzoek heeft het karakter van een *realisatiegerichte evaluatie.* Dit in tegenstelling tot de insteek van het onderzoek waarbij alle relevante beleidsstukken zijn toegestuurd en de interviews gericht waren op de totstandkoming van het beleid, de werking er van en de resultaten. Hieraan wordt niet gerefereerd. De verwachting was dan ook dat het onderzoek gericht was op het gevoerde beleid en dat de onderzoeksresultaten daarop geënt zouden worden.	In afstemming met de raadswerkgroep is de onderzoeksvraag aangescherpt, zodat nog beter de behoefte van de raad ingevuld kon worden. Het schriftelijk materiaal en de interviews zijn benut voor het ontwerp van het dashboard en een eerste empirische invulling daarvan. Het Dashboard is gericht op de voortgang en de resultaten van de energietransitie tot nu toe – op basis van het aangeleverde materiaal en gesprekken.
3. Het lopende traject van de herijking van het Akkoord van Groenlo is niet aangehaald.	**Aanpassing:** We lezen hierin de suggestie om de herijking van het Akkoord van Groenlo toe te voegen aan de 'Actuele punten voor politieke bemoeienis' in het Dashboard. Het Dashboard kan de raad ondersteunen bij het invullen van de eigen rol en de beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming voor de herijking.
4. Een conclusie gebaseerd op recentelijke ontwikkelingen ten aanzien van energiearmoede is niet gestoeld op bestaand gevoerd beleid maar kan beter gekwalificeerd worden als aanbeveling.	Energiearmoede zien we als mogelijk gevaar bij energietransitie vanuit het idee dat (nieuwe) energie voor iedereen bereikbaar moet zijn. De rekenkamercommissie ziet inderdaad een leemte in de aandacht voor energiearmoede. De rekenkamercommissie ziet ook dat dat raadsleden dit onderwerp belangrijk vinden. Daarnaast is dit onderwerp

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
	momenteel zeer actueel met de stijgende energieprijzen voor inwoners en bedrijven. Realisatiegericht onderzoek betekent ook dat de Rekenkamercommissie met dit onderzoek en het dashboard vooruit kijkt – ook voorbij het vastgestelde beleid tot nu toe. (zie ook punt 6)
5. Op p. 4 staat Aalten, i.p.v. Oost Gelre.	**Aanpassing.**
6. Op p. 5 staan de doelen, maar die komen niet overeen met de in Oost Gelre vastgestelde doelstellingen. Op basis van het Akkoord van Groenlo en de Regionale Uitvoeringsagenda hebben wij doelstellingen op: ○ Energiebesparing gas (door bedrijven en woningen) ○ Energiebesparing elektriciteit (door bedrijven en woningen) ○ Opwekking van duurzaam gas ○ Opwekking van duurzame elektriciteit (zon, wind, biomassa).	De genoemde doelen uit het Akkoord van Groenlo en de Regionale Uitvoeringsagenda zijn nader uitgewerkt in subdoelen Energiebesparing: pagina 9 Duurzame opwek van energie: pagina 8
7. Als eerste aanbeveling wordt het gebruik van het dashboard benoemd. We missen hierbij de conclusies en aanbevelingen die specifiek betrekking hebben op het dashboard dat in de gemeente Oost Gelre is ontwikkeld. We begrijpen daarbij de conclusie over de tijdigheid van informatie, maar missen daarbij een concrete aanbeveling over welke databronnen beschikbaar zijn met actuele informatie over energieverbruik en energieopwekking binnen de gemeente.	Het dashboard van Oost Gelre is een goede eerste stap. Dit dashboard vraagt verdere doorontwikkeling om echt te functioneren als een goed instrument voor grip door de raad op de energietransitie. Daarvoor doet de rekenkamercommissie met dit onderzoek een aanbeveling. In de bijlage van de begeleidende brief is de opbouw van het dashboard uitgewerkt inclusief evaluatiecriteria. In de empirische lading van het dashboard is gebruik gemaakt van de beschikbare informatie van de gemeenten (en de regio) + een aantal externe bronnen. Zie ook het bronnenoverzicht en zie de verwijzingen in het dashboard naar de gebruikte data. Gebruik en verdere doorontwikkeling bestaat onder meer in het verzamelen en ontsluiten van data die nu nog niet

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
	beschikbaar of toegankelijkheid is. Dit hebben we in het dashboard gemarkeerd en dat vraagt ook een investering in tijd en aandacht.
8. Een dashboard 24/7 voorzien van actuele informatie is welhaast schier onmogelijk en draagt niet wezenlijk bij aan de alomvattende energietransitie opgave welke een zeer lange doorlooptijd kent.	Duidelijk is in ieder geval dat de huidige informatievoorziening (relevantie, tijdigheid en kwaliteit) ontoereikend is voor goede sturing en controle door de raad. Met het dashboard biedt de rekenkamercommissie een hulpmiddel en uitnodiging om het dashboard te gaan gebruiken..
9. We missen bij de aanbiedingsbrief een duidelijke bronvermelding. Dus welke stukken zijn beoordeeld en met “sleutelpersonen” is gesproken?	Het bronnenoverzicht is via een weblink opgenomen in het dashboard.
10. Uit het dashboard blijkt niet wat de bron en onderbouwing is voor de weergegeven doelen in het dashboard.	Zie ook punt 6. De opbouw van het dashboard is mede gebaseerd op het schriftelijk materiaal en de doelen van de gemeenten (inclusief Akkoord van Groenlo en de Regionale Energiestrategie). In aanvulling daarop vult de rekenkamercommissie vanuit het eigen expertoordeel + kennis en ervaring met de energietransitie hierop aan om de gehele opgave in beeld te brengen.
11. Het is voor ons niet duidelijk of de stand van de meters in het dashboard illustratief is, of dat deze voortkomen uit onderzoeken. Als de stand van de meters de uitkomst is uit het onderzoek, is het voor ons niet duidelijk hoe die onderbouwd zijn. Dus hoe de beoordeling tot stand is gekomen en wat daarvoor de criteria zijn.	De rekenkamercommissie geeft een eerste een empirische invulling van het dashboard. De stand van de wijzers is een oordeel van de rekenkamercommissie op basis van beschikbare schriftelijk materiaal en data in 2021. Het gaat nadrukkelijk niet om een illustratie.
12. Op onderdelen is het dashboard actueel (aanhalen Glasgow) en op onderdelen is de verstrekte informatie weer achterhaald.	Het betreft hier een empirische invulling van het dashboard. Wat is achterhaald: welke actuele informatie of data heeft de gemeente beschikbaar? Het antwoord op deze vraag treffen we niet aan in de reactie.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
13. Jaarlijks wordt er aan de raad een monitor verzonden waarin de voortgang van de verschillende projecten van de energietransitie worden belicht. Dit ook afgezet tegen de doelstelling van het Akkoord van Groenlo. Hiervan wordt geen melding gemaakt.	Zie ook punt 7.
Gemeente Winterswijk	
Ambtelijke reactie ontvangen op 13 januari 2022:	
14. Pagina 8: Realisatie van overige doelen is niet af te leiden uit de beschikbare data aan de raad, zoals import van duurzame energie en alternatieve energiebronnen. Reactie Winterwijk: De opwek van duurzame energie in Winterswijk betreft vooralsnog uitsluitend om zonne-energie. Overige bronnen zijn er niet (of marginaal).	Dank voor deze aanvulling, het is inderdaad een opgave op zich om ontbrekende data te verzamelen of data te ontsluiten. Dat is nodig om het Dashboard verder te ontwikkelen.
15. Pagina 9: Doelen en resultaten over het benutten van restenergie en de efficiëntie van duurzame energieopwekking is niet af te leiden uit de beschikbare data aan de raad. Reactie Winterswijk: We hebben gekeken of de twee grote bronnen van restenergie: (steenfabriek en waterzuivering) bruikbaar zijn voor de Warmtetransitie. Op dat moment was er geen passende en betrouwbare businesscase van te maken. Temeer omdat hierbij ook voor jaren de leveringszekerheid en gegarandeerd moete worden. (De steenfabriek gaat bijvoorbeeld sluiten, zoals onlangs bekend werd). De efficiency van duurzame energieopwekking is een kwestie van efficiënte opwekking, transport, zoveel mogelijk directe benutting en waar nodig opslag. Efficiënte opwekking is een kwestie die meer bij de productontwikkeling van fabrikanten zit. De andere onderdelen proberen we verder te brengen, maar het is nog te vroeg om hier doelen aan vast te koppelen.	Zie ook punt 14. Overigens: uw reactie is ook uitstekend om juist in een dashboard te vermelden. De raad wordt meegenomen in de afwegingen en ziet dat het college/ de ambtelijke organisatie wel degelijk oog heeft voor benutten van restenergie en ook concreet op zoek is naar mogelijkheden zoals steenfabriek en waterzuivering.
16. Pagina 10: Doelen en resultaten over energiearmoede, woningen voor huishoudens met een laag inkomen, energiearmoede en bereikbaarheid van energie voor bedrijven is niet af te leiden aan beschikbare data aan de raad. Reactie Winterswijk: Dit was geen onderdeel van de uitvraag. We hebben er inmiddels wel meer inzicht in gekregen (zie rapport Perpetear, als losse bijlage) en er is budget voor opgenomen in de begroting ook komen er Rijksmiddelen aan.	Zie ook punt 15. Dit is een relevante aanvulling en de uitnodiging is om dit via het dashboard te zichtbaar te maken voor de raad: het college/ ambtelijke organisatie gaat aan de slag met energiearmoede.
17. Pagina 11: Resultaten over de energie infrastructuur zijn niet af te leiden uit de beschikbare data aan de raad. Reactie: Winterswijk: De verantwoordelijkheid voor de energie infrastructuur ligt niet bij de gemeente. Daarom is het minder voor de hand liggend om er sturingsmechanismen aan te koppelen. We hebben de raad hier overigens wel regelmatig over geïnformeerd. O.a over de kleurcode die bij ons geldt, over de netwerkconsequenties binnen de RES en	Uit uw reactie blijkt dat bemoeienis vanuit de raad wel degelijk aan de orde is. Het is ook niet vreemd bij een verdergaande decentralisatie en differentiatie van de energievoorziening. De uitnodiging is ook hier om dit in de toekomst via het

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
over Waterstof. Liander heeft een website waarop deze stand van zaken goed te zien is. Voor de laadinfrastructuur wordt momenteel een visie gemaakt. Daarnaast is er een website met openbare laadvoorzieningen.	dashboard voor de raad te ontsluiten en te actualiseren.
18. Pagina 13: Doelen en resultaten over binnenmilieu, woongenot en biodiversiteit zijn niet af te leiden uit beschikbare data aan de raad. Reactie Winterswijk: Dit behoorde dit ook niet tot de uitvraag van de rekenkamer. Het lijkt ons ook minder handig om deze drie -op zich belangrijke- onderwerpen toe te voegen aan het onderwerp energietransitie. Dit geldt ook voor de stikstofproblematiek en geluidsoverlast.	De opgave voor de energietransitie omvat een groot aantal deelopgaven en is ook echt complex (zie ook de begeleide brief). Raadsleden hebben behoefte aan overzicht en inzicht over het geheel. De consequenties van de energietransitie voor gezondheid, veiligheid, economie, natuur en milieu horen wat ons betreft tot de opgave. Zie ook punt 7 (Oost Gelre)
19. Pagina 14: Doelen en resultaten over gezondheid, veiligheid en economie als gevolg van de keuzes voor energie zijn niet af te leiden uit de beschikbare data aan de raad. Reactie Winterswijk: Dit behoorde dit ook niet tot de uitvraag van de rekenkamer. Maar de raad wordt op deze punten geïnformeerd wanneer dit van toepassing is.	Zie ook punt 18. Vanuit de energietransitie is er impact op verschillende doelen, zoals bijvoorbeeld de bijdrage aan de werkgelegenheid.
20. Pagina 19: Goed voorbeeld doet volgen etc. In bijlage 2 onder deze memo staat hoe we met onze gebouwen omgaan. Vergelijkbare trajecten spelen bij openbare verlichting (Led) en onze bedrijfsauto's (Elektriciteit).	Dit zijn relevante voorbeelden waarnaar ook in het dashboard verwezen is.
21. Bij de tekst onder de barometer (blz. 8 powerpoint) geeft de rekenkamer aan dat we geen rekening houden met mobiliteit (klopt) en de warmtetransitie (klopt niet). We zijn het wel eens met de hoofdlijn namelijk dat onze 'energieneutraal 2030' maar een deel van de totale oplossing is. Momenteel loopt een proces om het Akkoord van Groenlo te herijken en daarmee ook de ambitie energieneutraal 2030 uit te breiden, waar willen we in 2030/2040 staan (visie)? Op basis van de keuzes die je hier maakt zou je dan ook de barometer (en de achterliggende aannames) kunnen updaten.	Het punt over de warmtetransitie vinden we in bron 73. Zie ook punt 3 (Oost Gelre)
22. Pagina 8: Wij vragen ons af of de Achterhoek haar voorsprong van 10 jaar op Nederland is kwijtgeraakt. We hadden al lang deze ambitie, die is stimulerend, en we werken er ook naar toe, maar we vragen ons af of we daadwerkelijk deze voorsprong hadden. Kunt u dat onderbouwen?	We zien dat dat de gemeenten/ regio Achterhoek medio 2009/ 2013 voorop liepen op nogal wat andere gemeenten/ regio's met de ambitie om in 2030 energieneutraal te zijn. We zijn het eens dat het op zichzelf goed kan zijn om zeer ambitieuze doelen te stellen als stimulans voor realisatie (zie ook de begeleide brief). We zien ook dat landelijke gemiddelde voor duurzame energieopwekking inmiddels hoger is dan in de regio Achterhoek. Zie ook de

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
	berichtgevering hierover: https://nos.nl/artikel/2408751-klimaatdoel-groene-elektriciteit-regio-s-lijkt-goed-haalbaar
23. Pagina 8: In bepaald opzicht heeft de rekenkamer een punt als ze zegt dat Winterswijk hier met 8,7% duurzame elektriciteit opwek (klimaatmonitor) wat achter loopt, ook in vergelijking met de Achterhoek (11,9%). Zonder context zeggen deze cijfers echter weinig. Belangrijk verschil is dat landelijk zonnestroom maar een klein deel uitmaakt van de duurzame elektriciteit opwek (maar 26%), wind is landelijk goed voor het grootste deel (45%) en daarna biomassa (29%). Bij de landelijke opwek telt wind op zee ook (flink) mee, dus dit doel is lastig te vergelijken met individuele gemeenten.	Deze context is relevant – tegelijkertijd is ook de keuze zichtbaar van gemeente Winterswijk om geen grootschalige opwek uit windenergie te realiseren. Winderenergie levert een relatief grote bijdrage aan de opgave. Dit maakt bijvoorbeeld dat gemeente Aalten hier voorop loopt in vergelijking met gemeente Oost Gelre en Winterswijk.
24. Een dashboard dat regelmatig de juiste stand van zaken geeft is op zich wel nuttig. We vragen ons wel af of dat een taak is voor de rekenkamer. Een nieuw dashboard moet wel van toegevoegde waarde zijn boven andere monitors die er al zijn. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de klimaatmonitor maar ook aan het dashboard dat de regio onlangs gelanceerd heeft: https://www.achterhoekmonitor.nl/dashboard.php Verder is het denk ik vooral zaak om de getalletjes in de juiste context te plaatsen, proberen te begrijpen waarom het in andere gemeenten sneller/langzamer gaat en daar beleid op te maken. Getalletjes op een dashboard weergeven is belangrijk, maar de juiste conclusies trekken en vervolgens de juiste stappen zetten is veel belangrijker. Daarvoor is het ook belangrijk om niet teveel indicatoren te gebruiken. Dan verliest het dashboard zijn kracht. (zie ook opmerkingen bij 1d, 1e en 11f.)	Zie ook punt 8 van gemeente Oost Gelre hierboven. Dit onderzoek doet de uitnodiging om het dashboard te gaan gebruiken en verder uit te werken. De opdracht was om aan de hand van een dashboard inzicht en overzicht te bieden voor de raad. We hebben een dashboard ontwikkeld waarbij 15 indicatoren in samenhang de energietransitie in kaart brengen (pagina 5 van het dashboard). Aan de hand van de uitslag van de wijzers kan de discussie gevoerd worden over "wat gaat goed en wat kan beter?"
25. De vraag is of voor een transitie die 30 jaar duurt een dashboard gebruikt moet worden die '24/7' actuele informatie geeft. De cijfers hoeven niet voortdurend ververst te worden. Momenteel geven we de raad volgens afspraak elk half jaar een stand van zaken voor wat betreft de voortgang van de uitvoeringsagenda. Dit was eerst elk kwartaal, maar op verzoek van de raad is deze frequentie veranderd. De gegevens die een dashboard voeden moeten bij voorkeur uit een gekoppelde bron met sensordata en andere externe informatiebronnen komen. Dit voorkomt dat de gemeentelijke organisatie tijd kwijt is aan het vullen van het dashboard. Kunt u aangeven hoe de knoppen gevoed worden zonder dat hier handwerk aan te pas komt? Want dit is ongelofelijk complex en lastig te realiseren. Of is het dashboard op dit moment niet meer dan een powerpoint op basis van rapporten, stukken en interviews?	We verwijzen naar aanbeveling 3 uit de begeleiden brief. Zie ook het voorgaande punt. Een aanbeveling is ook om dit gezamenlijk op te pakken in de regio Achterhoek.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
26. We begrijpen niet hoe het onderzoek een realisatiegerichte evaluatie is. Volgens de onderzoekers draagt het onderzoek zelf bij aan het realiseren van de opgave. Dit zou geweldig zijn. Jammer dat niet is aangegeven waaruit dit blijkt.	Op drie manieren geven we uitdrukking aan de realisatiegerichte evaluatie: • Het onderzoek draagt bij aan een dashboard, dit dashboard is tijdens het onderzoek gerealiseerd. • Het onderzoek voorziet in aanbevelingen en daarmee een uitnodiging om het Dashboard Energietransitie te gaan gebruiken en verder te ontwikkelen om daarmee te voorzien in de behoefte van de raad voor grip op de energietransitie. • Inzicht en overzicht over de opgaven helpen de raad bij het invullen van sturing en controle om de resterende opgaven te realiseren.
27. De commissie geeft in een van de aanbevelingen aan dat de raad door aan de knoppen te draaien van het dashboard de realisatiekracht kan vergroten. Wij zouden graag willen weten hoe dat werkt. Denk bijvoorbeeld aan de realisatieknop: 'Maatregelen vastgesteld beleid zijn voldoende om de gestelde opgaven te realiseren'. Hoe kan een raad aan deze knop draaien?	Bij het formuleren van opgaven (voor de energietransitie maar ook voor jeugdzorg et cetera) is het zaak dat de raad sturen op maatregelen, samenwerking, het invullen van voorwaarden en een passend budget om de maatschappelijke opgave ook werkelijke waar te maken: • Maatregelen • Voldoende financiële middelen • Goed georganiseerde samenwerking en samenwerkingskracht • Scheppen van voorwaarden • Invullen van het eigen aandeel van het gemeentebestuur De maatregelen zijn voldoende om de doelstellingen te bereiken – indien deze maatregelen optimaal/ maximaal worden uitgevoerd. Als je bijvoorbeeld in 2030 energieneturaal wilt zijn, moet je om die opgave te realiseren voldoende maatregelen treffen om 3,45 terraWatt aan duurzame energie op te wekken in de Achterhoek en/ of heel veel energie besparen.
28. Actuele punten voor politieke bemoeienis. We denken hierbij aan twee dingen:	**Aanpassen:** Graag nemen we uw suggesties over

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
a. De discussie of Winterswijk haar moratorium op grote windmolens (>25 m tiphoogte) gaat continueren of opheffen. b. De suggestie om 'duurzame energie buiten de eigen gemeentegrenzen' verder te onderzoeken (staat nu in de energiemix) en de vraag hoe zich dat verhoudt tot de RES.	
Gemeente Aalten	
Ambtelijke reacties ontvangen op 13, 21 en 25 januari 2022:	
29. Op 23 december 2021 ontvingen wij uw vertaling van de uitkomsten van het onderzoek, uitgevoerd door de Rekenkamercommissie voor de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk, naar de energietransitie. U vraagt ons om voor 15 januari 2022 te reageren op de stukken, die u ons heeft toegestuurd. **Insteek van het onderzoek** De belangrijkste vragen, waarop het onderzoek een antwoord zou geven waren: ***Hoe realiseer je de lokale opgaven op het gebied van energie en klimaat in samenwerking met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisatie?*** • *Wat is de ambitie van de gemeenten op het gebied van energie, duurzaamheid en klimaat – mede door de lokale vertaling van de Regionale Energiestrategie?* • *Wat zijn tot nu toe de resultaten?* • *Wat zijn de voorwaarden om de opgaven in 2030 en daarna te kunnen realiseren?* • *Hoe is de aanpak voor realisatie – lukt het daarbij om op passende wijze koppelingen te leggen met andere opgaven zoals economische ontwikkeling?* • *Hoe organiseren de gemeenten samenwerking met inwoners, bedrijven/ ondernemers, andere overheden en kennispartners voor het realiseren van de opgaven?* • *Wat zijn lessen aan de hand van concrete casus en gebiedsopgaven: zoals het verduurzamen van bedrijventerreinen, het verduurzamen van woningen en het verkeer?* • *Hoe geeft de raad sturing en controle aan de hand van relevante informatie?* • *Wat kunnen de gemeenten in dat licht leren van andere gemeenten?* **Aanbiedingsbrief en dashboard** U heeft ons een aanbiedingsbrief en een dashboard toegestuurd, waarin u de gegevens die u in de afgelopen periode heeft onderzocht, heeft vertaald.	Uiteraard gaan we graag in gesprek om onze aanpak en uitwerking nader toe te lichten. Op voorhand kunnen we aangeven dat de opzet van het onderzoek gaandeweg in afstemming met de raadswerkgroep is aangescherpt. Als we kijken naar de oorspronkelijk vraagstelling, dan stond hierin kortweg centraal: 1. De ambitie 2. De resultaten tot nu toe 3. De voorwaarden 4. De aanpak 5. Organiseren samenwerking 6. Lessen 7. Sturing en controle door de raad aan de hand van de informatie 8. Leren van andere gemeenten Als we de nieuwe opzet vergelijken met de oorspronkelijke, dan zijn de verschillen als volgt: • Het accent op vraag 7 is vergroot • Vraag 1 en 2 zijn onderdeel van het dashboard: de doelen/ opgaven en de resultaten • De voorwaarden zijn resultaat van het dashboard, dit noemen we in het dashboard de Realisatieknoppen • Vraag 4 en 5 worden uitgewerkt in het dashboard • De lessen in vraag 6 + 8 zijn opgenomen in het dashboard, we geven allerlei illustraties en

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
Wij hebben deze stukken met belangstelling gelezen en intern besproken. **Vragen** Wij hebben vragen over de gebruikte gegevens, de interpretatie van deze gegevens en de onderbouwing van verschillende stellingen in het dashboard. Verder hebben wij een aantal onjuistheden geconstateerd in de gebruikte getallen. **Gesprek** Daarom willen wij graag met u in gesprek over uw rapportage. **Update Plan van Aanpak Duurzaamheid** Bijgevoegd vindt u de Update van het Plan van Aanpak Duurzaamheid, die op 6 januari jl. is behandeld in het college van B & W en ter vaststelling wordt voorgelegd aan de raad. Zo beschikt u over de meest actuele gegevens.	voorbeelden ook uit andere gemeenten Er is sprake van een aanscherping en accentbepaling, maar het onderzoek wijkt in de kern dus niet af van de oorspronkelijke vraagstelling. Tegelijkertijd blijft daarom onze vraag staan voor ambtelijke reactie op het onderzoek. We stellen voor het gesprek zo spoedig mogelijk te plannen zodat Aalten ook nog op korte termijn kan reageren (de twee andere gemeenten hebben dit al gedaan).
30. Fijn dat we volgende week even digitaal om tafel kunnen, om de resultaten van uw onderzoek te bespreken.	We lichten het geheel ook graag toe.
31. Ten behoeve van uw voorbereiding van dit overleg, sturen wij u hierbij alvast een aantal opmerkingen en aandachtspunten van onze zijde toe.	Dat is fijn, we zullen er ook vooraf op reageren.
32. Uitgebreid onderzoek Allereerst merken wij op, dat het voor u een flinke klus moet zijn geweest om alle beleidsdocumenten en de uitkomsten van de gesprekken over de energietransitie in de Oost Achterhoek op een rij te zetten en hier een vertaalslag van te maken voor de raadswerkgroep.	Het is inderdaad een omvangrijke opdracht, onze formele opdrachtgever is overigens de raad.
33. Dashboard U heeft ervoor gekozen, om een vertaalslag te maken van de uitkomsten van het onderzoek, naar een dashboard.	De opdracht was, gezien de hoeveelheid documenten die er al over gaat, overzicht en inzicht te bieden in de vorm van een infographic/dashboard.
34. Dit is in het eerdere gesprek met ons niet naar voren gekomen.	De opdracht is door de raadswerkgroep later verder aangescherpt. Zie ook punt 29.
35. Wij vragen ons af of dit het instrument is, waarmee we het meest efficiënt grip houden op de ontwikkelingen in de energietransitie in onze gemeente.	De rekenkamercommissie biedt een hulpmiddel aan de raad om grip te organiseren op de energietransitie. Zie ook punt 24 en 25 van gemeente Winterswijk hierboven.
36. Achterliggend rapport	De rekenkamercommissie levert geen rapport op. Het resultaat bestaat uit een dashboard, een aanbiedingsbrief en

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
In de presentatie die u ons heeft gestuurd geeft u aan, dat het dashboard onderdeel is van het onderzoek naar de energietransitie door de rekenkamercommissie AOGW. Betekent dit dat er nog een achterliggend rapport bestaat, waarop het dashboard gebaseerd is en dat wij kunnen inzien?	een eerste empirische invulling van het dashboard.
37. Onderbouwing meterstanden Voor ons is in veel gevallen niet duidelijk, waarom de wijzers op de meters staan waar ze nu staan.	De stand van de wijzer is geen resultaat van een berekening, maar geeft aan hoeveel nog overbrugd moet worden om de opgave te realiseren, dan wel hoeveel realisatiekracht ingezet wordt. Zie de toelichting in het dashboard.
38. Wij missen de dimensie tijd en de nadere onderbouwing van de meterstanden.	De onderbouwing van de wijzers vindt u in de uitleg van het dashboard. De dimensie tijd zal moeten worden toegevoegd als periodiek gerapporteerd wordt.
39. Wellicht geeft het achterliggende rapport hier meer duidelijkheid over en maakt dat de meterstanden voor ons wat inzichtelijker.	Zie punt 36.
40. Klimaatmonitor Wanneer we de resultaten bekijken in de database van de landelijke klimaatmonitor en deze vergelijken met andere gemeenten in onze regio, dan kunnen wij deze data niet goed overeenstemmen met de meterstand van de wijzers op uw dashboard.	In het dashboard maken we ook gebruik van date van de landelijke klimaatmonitor en de emmissieregistratie: zie de tabel op pagina 14 van het dashboard. We doen dit voor de drie gemeenten. We verwijzen ook naar conclusie 10 in de begeleiden brief: de resterende opgave voor het verminderen van de CO_2 uitstoot is groot.
41. Verder merken wij op dat de klimaatmonitor al een goed inzicht geeft in de stand van zaken bij de verschillende gemeenten.	Een deel van de resultaten is in de klimaatmonitor te vinden – wij maken daar ook gebruik van. Deze data is niet gekoppeld aan gemeentelijke doelen en biedt geen zicht in de realisatiekracht.
42. Wij vragen ons af of de ureninzet voor het actueel houden van het dashboard dat u heeft aangereikt, opweegt tegen de meerwaarde die het heeft ten opzichte van de uitgebreide landelijke klimaatmonitor. (https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/benchmark)	• Zie ook punt ook punt 24 en 25 van gemeente Winterswijk hierboven. • We verwijzen ook naar de aanbevelingen. • Een aanbeveling is om het dashboard zoveel mogelijk gezamenlijk in het verband van de regio en met ondersteuning van de regio Achterhoek en Agem op te pakken.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
	• De rekenkamercommissie biedt een basis om op voort te bouwen. Nu de data eenmaal gedefinieerd en grotendeels ontsloten zijn.
43. Netcongestie De ambities van de gemeente Aalten zijn groot op het gebied van de energietransitie. Het blijkt echter dat door snelgroeiende toename van zonne- en windparken, laadpalen en door energie-intensieve sectoren, het stroomnet op steeds meer plekken vol raakt. Dit geldt ook voor onze regio. Vooruitlopend op de uitbreidingen van het stroomnet heeft Liander onderzocht of congestiemanagement – het via marktwerking afstemmen van vraag en aanbod van stroom in een gebied – mogelijk is. In vrijwel alle schaarstegebieden is dat niet mogelijk. Dit heeft consequenties voor bedrijven in deze regio's. Als ze meer elektrisch vermogen willen of meer stroom willen terug leveren, moeten ze in principe wachten totdat het net is uitgebreid. De maatregel is nodig om te voorkomen dat stroomkabels te zwaar belast raken en de stroom uitvalt. Helaas zijn wij afhankelijk van de netbeheerder voor de uitbreiding van het netwerk en remt deze beperking onze ambities. Wij zouden deze beperking graag duidelijker onder de aandacht gebracht zien in uw rapportage.	Het dashboard gaat niet alleen over het aandeel van de gemeente, maar ook over de samenwerking en het aandeel van andere partijen. De uitnodiging is om de raad hierin via het dashboard goed mee te nemen. Richting partijen in de samenleving kan het dashboard behulpzaam zijn om ieders aandeel en bijdrage transparant te maken. Netcongestie is zeker een belemmerende factor, tegelijk zien we een ontwikkeling naar verdere decentralisatie en energiecoöperaties. Hierbij zal steeds vaker de vraag "Hoe kan het dan wel?" beantwoord moeten worden. Hierbij speelt de gemeente een belangrijke rol.
44. Energiearmoede Energiearmoede is, door de recente prijsstijgingen van de energie, nadrukkelijker onder de aandacht gekomen. Wij besteden hier aandacht aan via de RREW regeling, die gericht is op de lagere inkomens. En met een pilot in de gemeente Aalten, waarvoor we onlangs opdracht hebben gegeven. In deze pilot werken we samen met AGEM energieloket en het Meedoenpact van de gemeente Aalten. Het Meedoenpact ondersteunt inwoners binnen onze gemeente die het (financieel) lastig hebben. Verder heeft de rijksoverheid bedragen toegezegd voor het tegengaan van energiearmoede op lokaal niveau. In de Update Plan van Aanpak Duurzaamheid, die wij u vorige week toegezonden hebben, gaan we nader in op energiearmoede.	We verwijzen naar punt 16 van gemeente Winterswijk hierboven.
45. Duurzaamheidsdag In de Update Plan van Aanpak Duurzaamheid kunt u ook lezen over de drukbezochte Duurzaamheidsdag gemeente Aalten, die wij op 9 oktober jl. hebben georganiseerd. Veel bedrijven en organisaties, die zich bezighouden met duurzaamheid en de energietransitie, hebben zich op deze dag gepresenteerd aan onze inwoners en zijn met elkaar in gesprek geweest. Ook de raad was goed vertegenwoordigd op de Duurzaamheidsdag.	Heel mooi voorbeeld van een goed initiatief.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
Tijdens de Duurzaamheidsdag werd voor het eerst de Duurzaamheidsprijs gemeente Aalten uitgereikt, waarmee we onze waardering hebben uitgesproken voor lokale innovatieve en inspirerende projecten op het gebied van duurzaamheid. Van de Duurzaamheidsdag is een aftermovie gemaakt. Die vindt u via https://www.youtube.com/watch?v=-sWBfEzcmiQ	
46. Leermoment Wij hadden gehoopt, op basis van de uitkomsten van uw onderzoek, een aantal specifieke punten aangereikt te krijgen, waarmee wij aan de slag zouden kunnen om de energietransitie in onze gemeente te verbeteren en/of te versnellen. Mocht u die, op grond van uw bevindingen, nog met ons kunnen delen, dan staan wij daar zeker voor open.	We verwijzen naar de conclusies en aanbevelingen in de begeleiden brief – deze zijn gericht aan de raad. Een belangrijke les is om de politieke sturing en controle door de raad goed te ondersteunen aan de hand van het dashboard. De energietransitie is één van de meeste omvangrijke opgaven voor de gemeente / samenleving. De raad mist grip op de opgave en kan onvoldoende invulling geven aan sturing en controle. Het komt de lokale democratie en realisatie van de opgave ten goede om daar werk van te maken. We verwijzen ook naar voorbeelden in het dashboard.
47. Bijlagen U heeft ons verzocht te reageren op uw stukken. Bijgaand treft u onze op- en aanmerkingen aan op de concept aanbiedingsbrief en de presentatie van het dashboard. Wij zijn graag bereid om deze opmerkingen tijdens het digitale overleg aan u toe te lichten.	Ook hier zullen we op reageren, zie volgende punten.
48. De gemeenteraad van Aalten gaat over de doelen van de gemeente Aalten en moet worden geïnformeerd over de voortgang op die doelen. Dat is een prima onderzoeksopzet. Het dashboard is echter een vrije interpretatie van de doelen voor Nederland (klimaatakkoord) en de Achterhoek (Akkoord van Groenlo) voor Aalten.	De doelen uit het Akkoord van Groenlo zijn concreet, onder meer: energieneutraal in 2030 en gerichte doelen voor energiebesparing. De landelijke klimaatdoelen zijn ook concreet, zoals een concrete opgave voor vermindering van CO_2 uitstoot. Het Dasboard sluit aan bij deze doelen. Daarnaast ontbreken doelen waar deze wel gewenst zijn. Het past bij een realisatiegerichte evaluatie dat de rekenkamercommissie voorbij het vastgestelde beleid kijkt. Zie ook punt 48 (gemeente Aalten) hierboven.
49.	We verwijzen naar de conclusies.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
De Raad heeft het plan van aanpak duurzaamheid en de updates vastgesteld. Net als het Uitnodigingskader zon en wind, de RES 1.0 en de Transitievisie Warmte. Dat is veel grip op de energietransitie. De raad heeft bij deze onderwerpen niet aangegeven een gebrek aan grip te ervaren.	
50. Hoe ziet de rol van de Regio Achterhoek in de energietransitie eruit?	Dit is opgenomen in de regionale energiestrategie. In Nederland zijn er 30 RES regio's, waarvan de Achterhoek er een is.
51. Het dashboard met de meest actuele informatie is de Klimaatmonitor. Hierop is 24/7 de stand van zaken in de gemeente Aalten, de Achterhoek en Nederland in te zien. Het is ook de meest actuele informatie. Verder wordt de raad in de updates PvA Duurzaamheid jaarlijks geïnformeerd.	Zie punt 41.
52. De bijstelling van het Akkoord van Groenlo. Maar wat is het akkoord van Groenlo: het Akkoord van Groenlo gaat uit van een energieneutrale Achterhoek in 2030. Alle energie die dan nog wordt verbruikt is hernieuwbare energie. In de Uitvoeringsagenda 2016 is dit uitgewerkt: Besparing van 55% op aardgasverbruik, 20% op elektriciteitsverbruik t.o.v. 2012. Het gaat over het energieverbruik in de gebouwde omgeving, dus niet over het energieverbruik van de zware industrie, landbouw, mobiliteit. De hernieuwbare energie moet in de Achterhoek worden opgewekt met wind, zon en biomassa. De opgave is over de gemeenten verdeeld op grond van inwoneraantal. In het RES-proces is hier nog eens kritisch naar gekeken. 55% besparing op aardgasverbruik lijkt niet realiseerbaar, 22% lijkt realistischer. 20% op elektrisch verbruik is ook niet realistisch. Economische groei, van gas naar 'all electric', dat lijkt meer op een toename. Ook biomassa is veel minder realistisch dan verwacht, de biomassa is er misschien wel maar alle biomassa verzamelen en transporteren, dat gaat niet. Uit deze overwegingen is het beeld ontstaan dat er veel meer hernieuwbare energie moet worden opgewekt in de Achterhoek om die energieneutraliteit van de gebouwde omgeving vorm te kunnen geven. Het akkoord van Groenlo is echter (nog) niet aangepast.	Dit is een belangrijk (kern)punt. Het onderzoek en dashboard benoemend dit thema als een belangrijk punt voor politieke bemoeienis en toekomstig agendapunt voor de raad.
53. De regiogemeenten namen geen voorsprong in de uitvoering van de energietransitie met het AvG. Hooguit was de Achterhoek een voorloper met het benoemen van het probleem en een ambitie. In resultaten (energiebesparing en opwek duurzame energie) loopt de Achterhoek niet voorop.	**Aanpassing:** Met het Akkoord van Groenlo leken de regiogemeenten een voorsprong op de rest van Nederland te hebben van circa 10 jaar, maar op dit moment zijn de verschillen miniem. Zie ook 22.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
54. Woningcorporatie biedt huurders een verduurzamingspakket aan.	Dit is een goede maatregel/ instrument. Tegelijkertijd is belangrijk om het resultaat van deze maatregel in kaart te brengen, bijvoorbeeld bij het voorkomen van energiearmoede.
55. Wordt er hier verondersteld dat hierover meer informatie is die met de raad kan worden gedeeld?	Dat niet, maar we zien deze ontwikkeling nog te weinig in het denken en handelen terug.
56. Het Klimaatakkoord gaat over broeikasgassen, (CO_2-equivalenten). Het toerekenen van deze cijfers aan de gemeenten is arbitrair. Het klimaatakkoord heeft geen doelstelling voor CO_2 reductie per gemeente. Het is een nationale doelstelling.	Nagenoeg alle gemeenten stemmen in met het klimaatakkoord. Gemeenten staan mede aan de lat om het landelijke klimaatakkoord te realiseren. Daarnaast gaat het om twee zijden van de medaille: door in 2030 de benodigde energie duurzaam op te willen wekken zal ook de uitstoot van CO_2 sterk dalen. Uiteindelijk zal de uitstoot naar nagenoeg nul moeten, dus de voortgang in vermindering zal gemonitord moeten worden. Hoe dan ook, ergens zal het aandeel Aalten afgesproken moeten worden.
57. Ondanks de toelichting: het is niet handig om visueel dezelfde metertjes te gebruiken, terwijl die verschillend uitgelegd moeten worden. Immers 'oranje' is een stijgend wijzertje, waar een doel moet worden behaald, terwijl paars steeds een momentopname is, het wijzertje kan ook zakken.	Dit is een smaakverschil, we hebben de eenvoud laten prevaleren.
58. Wat is het toetskader, wanneer hebben we het einddoel bereikt? Dit geldt voor alle 'oranje' metertjes.	Dat is met de definitie van de doelen weergegeven en in de bijlage van de aanbiedingsbrief vindt u de verantwoording van de evaluatiecriteria
59. Naar onze mening voeren wij maatregelen uit conform beleid. Een '1' hiervoor kunnen wij dan ook niet plaatsen.	**Aanpassing:** De wijzers zullen worden aangepast, toelichting: Voor de maatregelen die conform beleid worden ingezet is er over het algemeen inderdaad voldoende realisatiekracht, behoudens enige vertraging in het aanleggen van een zonneveld. Wel is het totaal van de maatregelen onvoldoende, zoals in het vorige metertje is aangegeven.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
60. Dit (balans tussen ambitie en realisatiekracht, red.) geeft een vertekenend beeld. Immers, de ambitie is 100% en die hoeven we nog niet (nu) te realiseren / in balans te hebben met de realisatiekracht. De realisatiekracht zelf is erg klein weergegeven, dat kunnen wij niet plaatsen.	We laten hier de onbalans zien. De verwachting is dat met deze realisatiekracht de ambities niet gehaald worden.
61. T.o.v. gemiddeld regio Achterhoek (grafiekje rechtsboven) doen we het als gemeente Aalten ruimschoots beter (42% wordt aangegeven onder punt 5. van de toelichting). Waarop is dan een lage score van '2' gebaseerd?	Het klopt dat gemeente Aalten voorop loopt. De doelen zijn echter te laag gesteld zijn: om energie neuraal te zijn is het nodig om 2,5 keer meer duurzame energie op te wekken dan beoogd (of veel meer energie te besparen).
62. Schrijfwijze: TeraWattuur	**Aanpassing**
63. Wat is 'voldoende'? (bij ambities energieneutrale gemeente, red.)	Het aandeel van alle bijdragen moet tezamen de totale vraag kunnen afdekken. De totale vraag kan overigens vanuit voortschrijdend inzicht wijzigen in de tijd.
64. De opwek van 1,35 TeraWattuur duurzame energie met zon en wind komt uit de RES 1.0 voor de Achterhoek, niet uit het AvG. Het Akkoord van Groenlo (AvG) betreft het energieverbruik in de gebouwde omgeving dat in 2030 alleen nog uit hernieuwbare energie bestaat. Dus niet energieverbruik mobiliteit, zware industrie, landbouw etc. Deze tabel gaat over de Achterhoek en zou bij beoordeling van het beleid en de uitvoering door Aalten op Aalten moeten zijn gericht. De berekening van Agem (3,45 TWh) is geen beleid of opgave. Wanneer het over ALLE energieverbruik in de Achterhoek zou gaan, gaat het niet meer over het AvG. Dat wordt weliswaar herijkt maar is op inhoud nog niet bekend en vastgesteld. Je zou dan kunnen insteken op het nationale Klimaatakkoord met een reductiedoelstelling van 49% van broeikasgassen (in CO_2-equivalenten) in 2030 t.o.v. 1990.	Op dit moment zijn er geen betere cijfers bekend dan op de schaal Achterhoek. Onze aanbeveling is om alle energieverbruik mee ten nemen en niet aan een deeloplossing te werken.
65. Het vertrekpunt is 'zelfvoorzienend'. In de jaarlijkse update PvA Duurzaamheid en in de Klimaatmonitor kan de raad de stand van zaken volgen.	Wij hebben niet de beschikking over hoe het staat met de realisatie van de overige doelen
66. De regio Achterhoek (en gemeente Aalten) heeft de ambitie zelf de energie op te wekken die nodig is. 'Voldoende import' staat daar haaks op en hoort niet in dit staatje.	Dit betekent dat deze bijdrage "nul" is. We verwachten dat dit komende tijd nog best zou kunnen wijzigen, daarom is het goed deze component wel mee te nemen. Zoals bij Winterswijk, zie 28 en ook 69.

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
67. Dit is een interpretatie. Wanneer warmtepompen massaal worden toegepast neemt de energievraag daardoor af. De warmtepomp haalt het grootste deel warmte-energie uit de buitenlucht of bodem. Dus is minder energie nodig voor verwarming dan eerst met aardgas. Hetzelfde geldt voor elektrisch rijden t.o.v. aardolie. Een elektromotor is efficiënter dan een verbrandingsmotor. Er is wel meer elektriciteit nodig, maar niet meer energie. Economische groei, meer bevolking, leidt wel tot een grotere vraag naar energie, maar de hoeveelheid is lastig te bepalen.	We baseren ons op de berekening van Agem.
68. Dat is geen voorsprong. Hooguit in het benoemen en serieus nemen van klimaatverandering en daar wat aan willen doen. De Achterhoek bespaart niet meer energie, of wekt meer duurzame energie op, dan elders in het land. Daarin heeft de Achterhoek geen voorsprong.	Zie 53 en ook 22.
69. Uiteindelijk gaat het hier om CO_2-emissie. Elektriciteitsverbruik heeft geen emissie, die ontstaat bij de centrale (kolencentrale, aardgasgestookt, biomassa etc) en die staat niet in Aalten of de achterhoek. Dwz, nu is er ook al import.	Zie 66.
70. Naar de letter zijn opwekking van energie met zonnepanelen op een dak hernieuwbare energie. Maar omdat we monitoren op de via het net geleverde energie krijgen we die opwek niet in beeld. Niet iedereen heeft de slimme meter en dan meet je ook nog niet het directe verbruik (dus niet over de meter). Daarom wordt dit als een besparing doorgerekend. Uiteindelijk maakt dat in het behalen van de doelstelling ook niet uit. Die gaat immers over het besparen en vervangen van fossiele energie.	Eens.
71. De cijfers wijken af van de cijfers uit het landelijk dashboard (Klimaatmonitor)	Tijdens het maken van het dashboard waren de cijfers van 2019 beschikbaar, inmiddels zijn de cijfers van 2020 er ook. Dit is een verklaring voor het verschil.
72. Inzet REWW-subsidie t.b.v. energiepakket voor laagste inkomens. Beleid energie-armoede is in de maak.	Heel mooi. We verwijzen naar punt 16 van gemeente Winterswijk hierboven.
73. Voor een behoorlijk deel hebben we hier (goede infrastructuur, red.) als gemeente geen invloed op en zijn we afhankelijk van derden.	In randvoorwaardelijke zin kan een gemeente hier wel degelijk een essentiële rol spelen.
74. Natuur en milieu is zeker belangrijk, maar moet niet worden gekoppeld aan de energietransitie. De energietransitie heeft feitelijk betrekking op vermindering van de CO_2-uitstoot door fossiele brandstoffen. Dus stikstof, geluid, trillingen,	De eerste twee regels uit uw reactie zijn voor de rekenkamercommissie een aanleiding om de bijdrage van de energietransitie aan natuur en milieu

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
geur, flora en fauna, woongenot e.d. moeten niet in dit onderzoek worden betrokken. De opwarming van de aarde, door de uitstoot van broeikasgassen, heeft wel nadelige gevolgen voor de biodiversiteit, warmtestress, water. En natuurlijk, als er wordt overgegaan op elektrisch vervoer en deze elektriciteit ook duurzaam is heeft dat een positieve invloed op de emissie van fijnstof, stikstofoxiden, roet. Op deze stoffen is er in de gemeente Aalten geen overschrijding van de norm in de leefomgeving. Enkel in de directe nabijheid van enkele veehouderijen is fijnstof boven de norm. Maar niet ter plaatse van de gevoelige objecten (zoals woningen).	(en ook andere doelen zoals gezondheid, veiligheid, economie en werkeenheid) juist wel in het onderzoek en dashboard te betrekken.
75. Geen afname van 24% in de afgelopen 10 jaar. Dat is zo'n 17%. T.o.v. 1990 is het 24%. Tot 2030 moet er dus nog 25% vanaf en volgens het regeerakkoord nog 31%. Tenminste, wanneer je deze reductiedoelen ook op een gemeente van toepassing verklaart.	**Aanpassing:** Sinds 1990…..
76. De 49% reductie op de uitstoot van broeikasgassen (in CO_2-equivalenten) is een doelstelling voor Nederland, niet per gemeente.	Daarom zien we graag een ambitie per gemeente.
77. Warmtetransitie: er zijn 4 buurten uitgekozen om te beginnen met de buurtaanpak, maar niet allemaal in 2022	**Aanpassing**
78. Het Agem Energieloket is niet betrokken bij de buurtuitvoeringsplannen. Naast de warmtetransitie is Agem wel actief met regio/gemeentebrede acties (RREW, basispakket (gezamenlijke inkoop, advies) en de One-stop-shop	**Aanpassing**
79. Gezondheid, veiligheid, economie en werkgelegenheid vallen niet onder het duurzaamheidsbeleid en zeker niet onder de energietransitie in Aalten. Er zijn dan ook geen stukken over deze onderwerpen naar de rekenkamercommissie gegaan. Het valt niet onder deze scope. Dat betekent niet dat de raad niet over deze onderwerpen wordt geïnformeerd en dat zij hun taak hierop niet kunnen uitvoeren.	Zie 74.
80. Hier zit ook een grote afhankelijkheid van Liander, netcapaciteit.	Zie 73.
81. De gemeente realiseert zich ook dat waterkracht en geothermie in Aalten weinig potentie heeft. Waterstof, groene waterstof, zal onvoldoende voorhanden zijn, hiervoor zijn veel meer windmolens en zonnepanelen nodig. Waterstof lijkt bovendien meer geschikt voor de zware industrie (hoge temperaturen) en vrachttransport dan voor de gebouwde omgeving.	Dit zijn relevante punten om in het dashboard op te nemen en de raad goed op aan te sluiten. Waterstof kan voor de bedrijventerreinen in Aalten (en in de bredere regio) wellicht eeninteressante oplossing bieden voor de

Ambtelijke reactie op de feiten	Reflectie rekenkamercommissie
	energietransitie van industriële processen en transport. Dat vraagt om een regionale infrastructuur, zoals aansluiten op het landelijke waterstofnetwerk en/of regionale productie van waterstof (met koppeling van zon- en wind die niet geleverd kan worden aan het energienet – als oplossing voor de netcongestie).
82. De hier genoemde actuele opgave van 3,45 TeraWattuur is niet onderbouwd en is geen 'beleid'.	Zie 64.
83. Tekstueel: het is geen Pact van Groenlo maar Akkoord van Groenlo.	**Aanpassing**
84. Waar is de verhouding Bedrijven - Regiogemeenten, waterschap, provincie op gebaseerd? Dit grote verschil herkennen wij niet.	We zien op basis van het beschikbare materiaal een grote connectie en commitment tussen de overheden onderling (zeker tussen de gemeenten in de achterhoek). We zien ook connectie met en tussen bedrijven – een gebiedsgerichte aanpak op bedrijventerreinen kan de samenwerkingskracht versterken. We zien onder meer dat bedrijven nog beperkt % elektriciteit besparen (6%). De grootverbruikers bevinden zich vaak op de bedrijventerreinen.
85. Dat is ook zo gepland. (Naar aanleiding van onze opmerking dat de buurtaanpak verbreding en opschaling naar de gehele gemeente vraagt, red.)	Mooi.
86. Buurtkracht is onbekend, is dit wel van gemeente Aalten?	**Aanpassing**
87. Tekstueel: voor de duidelijkheid zou het goed zijn om het overal Agem energieloket te noemen i.p.v. alleen Agem.	We sluiten aan bij de officiële naam (zie ook agem.nl). Agem doet meer dan alleen een energieloket
88. Aan welke knoppen zouden we (de raad) kunnen draaien om dit te verbeteren? (naar aanleiding van onze opmerking over het scheppen van randvoorwaarden door de raad, red.)	Zie punt 27 hierboven (van gemeente Winterswijk). Dit kan op allerlei manieren, zowel in het groot als in het klein. Een paar suggesties: -draagvlak ontwikkelen bij samenwerkingsspelers -actieve rol in triple-helix -bedrijven uit eigen gemeente uitnodigen om dit samen op te lossen